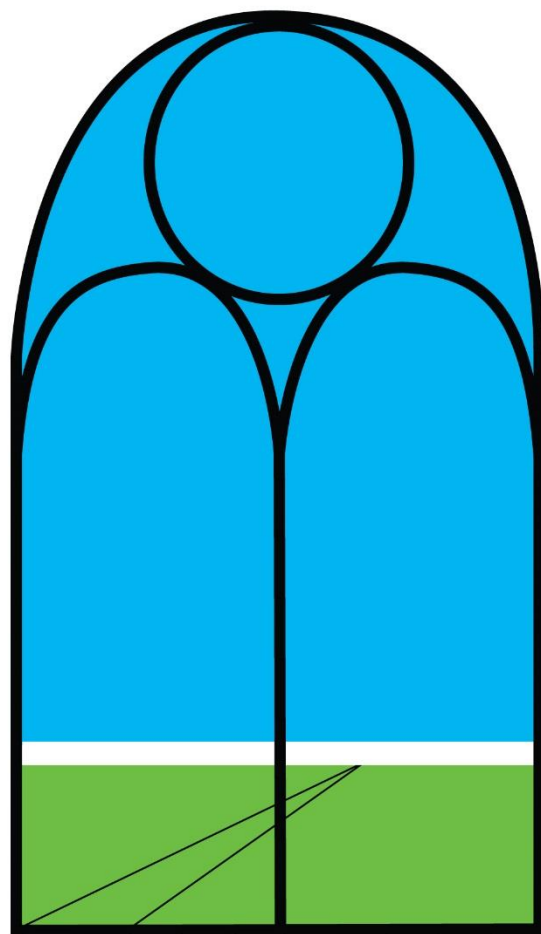

Stichting Kerkenland

Jaarverslag 2023

KERKENLAND

STICHTING

Stichting Kerkenland, jaarverslag 2023

1. Gegevens

Stichting Kerkenland
Krugerplein 8B
1091 KX Amsterdam
info@stichtingkerkenland.nl
www.stichtingkerkenland.nl
KvK nummer: 55839177
Fiscaal nummer: 851880034
Fiscale status: Culturele ANBI

2. Bestuur

MSc. L.G.J. (Lodewijk) Wesselink, - voorzitter
ir. W.J.A. (Nanette) de Jong – secretaris
drs. C.H. (Chris) Schaapman – lid

3. Belonings- en financieel beleid

Bestuursleden van de stichting ontvangen geen beloning.

Geld onder beheer van Stichting Kerkenland wordt aangehouden op een spaarrekening en rekening courant bij ABN Amro bank. Stichting Kerkenland besteedt geld uitsluitend ter ondersteuning en/of realisatie van projecten die direct verband houden met de doelstelling van de stichting zoals hieronder omschreven. Deze projecten kunnen geïnitieerd en uitgevoerd worden door de stichting zelf, of door een derde partij. De totstandkoming en voortgaand onderhoud van de kerken database en digitale kerkenkaart -waarover meer te lezen op onze website- is de grootste constante van onze stichting.

Het grootste deel van onze inkomsten wordt gegenereerd door giften en donaties van particulieren. Sinds oprichting in 2012 is dat bijna 90% van de totale inkomsten. Het restant van de inkomsten bestaat uit giften van cultuurfondsen, en baten als tegenprestatie voor het beschikbaar stellen van onze kennis aan overheidsorganen, kerkgenootschappen of private partijen.

4. Doelstelling, beleid en werkzaamheden

Stichting Kerkenland heeft als statutair doel de bevordering van:

- a) het vergaren, ontwikkelen en verspreiden van kennis
- b) onderhoud
- c) herbestemming

van bedreigde kerken, synagogen en andere waardige religieuze gebouwen. Het actuele beleid is voornamelijk gericht op onderdeel a) *het vergaren, ontwikkelen en verspreiden van kennis van bedreigde kerken, synagogen en andere waardige religieuze gebouwen*. Hiermee is Stichting Kerkenland in de praktijk een kennis instituut, en beogen wij met onze kennis in algemene zin een bijdrage te leveren aan ook de onderdelen onderhoud en herbestemming.

De belangrijkste en meest concrete bijdrage die wij op voortgaande basis doen, is de cofinanciering van een digitaal kerkenbestand met bijbehorende 'kerkenkaart', met daarin een schat aan informatie over duizenden kerken in het Nederlandse kerkenlandschap. Dit project is in eerste instantie uitgevoerd in samenwerking met het Historisch Documentatie Centrum van de Vrije Universiteit Amsterdam in de periode 2012 - 2018, als onderdeel van een promotie onderzoek naar de geschiedenis van de Nederlandse kerkbouw in de periode 1800-1970. Dit onderzoek -en daarmee ook het opstellen van de database- is uitgevoerd door Dr. Herman Wesselink.

Tegelijk met de afronding van het onderzoek is de kerken database gelanceerd in 2018. Deze is online publiek toegankelijk, via onze website www.stichtingkerkenland.nl kunt u deze bekijken. Nu deze eenmaal is gelanceerd, dient de database op voortgaande basis te worden onderhouden, bijgewerkt en ook uitgebreid. Dit doet Stichting Kerkenland. De hosting van het platform wordt gefaciliteerd door de Vrije Universiteit Amsterdam. Tevens stellen wij op ad hoc basis de onderliggende data van de kerkenkaart beschikbaar aan derden. Indien het gebruik van de data is ten behoeve van aantoonbaar wetenschappelijke en/of algemeen belang doeleinden, dan stellen we de data gratis beschikbaar. Wel vragen wij op voorhand enige informatie over het (wetenschappelijk) doeleinde, zoals een onderzoeksvoorstel of resumé van het onderzoek. Tevens is aan gratis beschikbaarstelling de voorwaarde verbonden dat Stichting Kerkenland de resultaten van het onderzoek of analyse mag inzien en ook op de website mag publiceren, ter vrije inzage van het publiek en ten behoeve van het algemeen nut. Indien het gebruik van de data is ten behoeve van een commercieel doel, dan vragen wij de gebruiker een bijdrage te doen aan onze stichting, ten behoeve van het voortgaande onderhoud van de database.

Vervolgens zetten wij ons in voor het gedachtegoed kerkbehoud en oplossingen daarvoor, en de bijbehorende brede maatschappelijke discussie. Dit doen wij middels deelname aan symposia, het geven van lezingen, en een actieve Instagram pagina.

Op projectbasis stellen wij onze kennis ook beschikbaar aan derde partijen zoals overheidsorganen, kerkgenootschappen, stichtingen of private partijen uit de kerkelijk erfgoedsector.

5. Projecten

5.1 In 2023 uitgevoerde projecten

5.1.1 Handeseditie dissertatie

Zoals eerder in dit jaarverslag genoemd, heeft Stichting Kerkenland in de periode 2012-2018, een belangrijke bijdrage geleverd aan een onderzoeks- en dissertatieproject, uitgevoerd door kerkelijk erfgoed specialist Dr. Herman Wesselink bij het Historisch Documentatie Centrum (HDC) van de Vrije Universiteit te Amsterdam. Naast het ontwerpen, inrichten, vullen en lanceren van de genoemde database en kerkenkaart, behelsde het project een beschrijving van de Nederlandse kerkbouw in de periode 1800-1970. Hoe ziet het Nederlandse kerkenlandschap eruit, wat zijn de specifieke kenmerken ervan in kwalitatief en kwantitatief opzicht en op nationaal, regionaal en lokaal niveau? Wat is de unieke religieuze, kunsthistorische en cultuurhistorische betekenis ervan? De antwoorden op deze hoofdvragen van het onderzoek zijn niet alleen belangrijk voor erfgoedprofessionals, maar leiden ook tot meer bewustwording bij het brede publiek. En dat laatste is misschien wel de belangrijkste voorwaarde voor het behoud van kerkelijk erfgoed. Ook is in het kader van dit onderzoek een specifiek op kerkgebouwen gerichte waarderingsmethodiek ontwikkeld, waarmee de erfgoedwaarde van individuele kerkgebouwen kan worden vastgesteld. De rangschikking die bijvoorbeeld gemeentes en provincies zo kunnen aanbrengen, draagt bij aan het behoud van waardevolle kerkgebouwen. Het onderzoek heeft geleid tot de dissertatie: "*Een sterke toren in het midden der stad: Verleden, heden en toekomst van bedreigde Nederlandse kerkgebouwen*".

Sinds afronding van het project in 2018, heeft de dissertatie en de kerkenkaart veel aandacht en overwegend goede recensies gekregen van specialisten uit de erfgoed- en vastgoed sector. Tevens is er ruime media aandacht geweest. Dit heeft er toe geleid dat Dr. Herman Wesselink in 2021 is benaderd door uitgeverij Leon van Dorp, gespecialiseerd in boeken met een culturele, historische of literaire insteek. Deze uitgeverij heeft voorgesteld om de dissertatie uit te geven in een zogeheten handeseditie.

Het handeseditie traject is gestart in 2021 met het opmaken van het manuscript, wat in 2022 is afgerond. Helaas bleek gedurende 2022 dat het initiële budget niet meer dekkend was, gezien de sterk gestegen papier- en drukkosten. Aldus diende meer subsidie aangevraagd te worden, waardoor het proces vertraagde. Begin 2023 werd duidelijk dat het hogere budget gedicht kon worden dankzij toegekende subsidies van voornamelijk cultuur-historische stichtingen, waaronder Stichting Kerkenland. Gedurende het tweede en derde kwartaal van 2023 onderging het boek de laatste redactie rondes, werd de 300 stuks oplage bepaald, en werd de dag van de boekpresentatie georganiseerd. Uiteindelijk is het boek op zaterdag 18 November 2023 in het Limburgse Wittem aan het publiek gepresenteerd door middel van een leuk en interessant symposium in de kloosterkerk in Wittem. Het was een mooie dag en een heugelijk moment. Op moment van schrijven van dit jaarverslag medio 2024, is de eerste oplage 300 stuks nagenoeg uitverkocht.

5.1.2 Kerken database

In 2023 is de kerken database inhoudelijk niet gewijzigd. Wij hadden graag data updates en een uitbreiding doorgevoerd, echter dat is nog niet gebeurd. Voornamelijk vanwege veel tijd en aandacht besteed aan de afronding en presentatie van de handeseditie van dissertatie "*Een sterke toren in het midden der stad*", zoals hierboven toegelicht. Maar ook vanwege

een IT probleem met betrekking tot het doorvoeren van data updates. Wel hebben we de data updates geregistreerd, zodat de informatie niet verloren gaat.

Om dezelfde redenen zijn we in 2023 ook nog niet toegekomen aan uitbreiding van de database met kerkgebouwen gebouwd na 1970. Het toevoegen van dit meest recente tijdvak is een laatste stap in de ontwikkeling van de database. Hierna zal de database alle kerken in het Nederlandse kerkenlandschap omvatten.

Op moment van schrijven van dit jaarverslag medio 2024 is inmiddels het IT probleem verholpen, en hebben wij aldus de database bij kunnen werken. De uitbreiding van de database voor de periode post 1970 staat nog steeds op de rol.

Sinds 2021 werken wij nauw samen met Kerk & Co, een private partij uit de kerkelijk erfgoed sector. Met respect voor de gemeenschap, de kerkelijke waarden en het kerkgebouw zelf, helpt Kerk & Co. kerkgemeenschappen met de uitdagingen ten gevolge van teruglopend kerkbezoek; Budget optimalisatie aan de inkomsten- en uitgavenkant, geschikte nevenfuncties voor het kerkgebouw, algemeen advies, waardebeoordelingen, indien onvermijdelijk verkoop en/of volledige herbestemming van het kerkgebouw, et cetera.

Een onderdeel van de hierboven genoemde samenwerking met Kerk & Co, is het verder uitbouwen en verbeteren van de kerken database. Los van onze Stichting Kerkenland database, heeft Kerk & Co dezelfde ambitie. Daarnaast zijn er momenteel in Nederland verschillende andere organisaties met een kerken database dan wel data platform.

Eén van die andere organisaties is de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Stichting Kerkenland heeft in 2019 een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming van deze RCE database, in die zin dat de Stichting Kerkenland database een belangrijke bouwsteen geweest is voor de RCE database. Vervolgens is deze verder uitgebreid en uitgebouwd door de RCE.

Stichting Kerkenland en Kerk & Co zijn van mening dat het niet efficiënt is, en beter voor de kwaliteit van de database, als we de energie en middelen bundelen ten behoeve van één en dezelfde database, in plaats van dat meerdere organisaties ieder hun eigen database maken en bijhouden. Zodoende maken wij ons hard voor een integrale database die boven de organisaties uitgaat, voor het algemeen belang van de kerkelijk erfgoed sector. Dit is helaas geen gemakkelijke lobby. In 2023 hebben wij zonder succes enkele organisaties benaderd, waaronder de RCE en de eigenaren van Reliwiki; Stichting BOEi en Donatus. We zijn ons momenteel aan het beraden op hoe verder met onze ambitie voor een integrale database.

5.1.3 Waardestellingen en omschrijvingen kerkgebouwen

In 2023 hebben wij wederom bij mogen dragen aan kennis bij lokale overheden en uitvoerende instanties over kerkgebouwen onder hun beheer, door middel van het opstellen van waardestellingen en omschrijvingen van een aantal kerkgebouwen. Deze kennis is belangrijk voor lokale overheden en uitvoerende instanties ten behoeve van beleidsbeslissingen op dit gebied.

Medio 2023 hebben wij voor Kerk & Co in opdracht van de gemeente Edam-Volendam beschrijvingen van de vijftien gebedshuizen op het grondgebied van de gemeente gemaakt. Per gebedshuis hebben we een overzicht opgesteld van vergelijkbare gebedshuizen elders in Nederland.

5.1.4 Lezingen en symposia

Met regelmaat draagt Dr. Herman Wesselink namens Stichting Kerkenland lezingen voor bij evenementen of symposia. Een overzicht van lezingen in 2023;

De Beemsterkerk door de eeuwen heen, Middenbeemster, minisymposium 400 jaar Beemsterkerk

Middenbeemster 14 oktober 2023.

Het onderwerp was de geschiedenis van de Hervormde Kerk in Middenbeemster, ontworpen door Hendrick de Keyser. Vooral het interieur van deze zeventiende-eeuwse kerk is in de loop der eeuwen nogal wat keren gewijzigd, waaronder het verplaatsen van de preekstoel en de banken. Deze veranderingen kwamen aan de orde.

Abraham Kuyper en de gereformeerde kerkbouw, lezing bij de verjaardag van een particulier

Almere, 6 november 2023.

De visie van staatsman en theoloog dr. Abraham Kuyper (1837-1920) op liturgie en kerkbouw, waarover hij schreef in zijn boek 'Onze Eeredienst' (1911), was het onderwerp van deze lezing. Daarin werden gereformeerde kerkgebouwen getoond van enkele architecten uit de zuil van de 'dolerenden', de achterban van Kuyper. De architectuur, liturgie en inrichting werden besproken.

Boekpresentatie "Een sterke toren in het midden der stad. Verleden, heden en toekomst van bedreigde Nederlandse kerkgebouwen"

Wittem, 18 november 2023.

Zie paragraaf 5.1.1 hierboven

5.1.5 Sociale media, uitdragen belang van kerkbehoud

Het Stichting Kerkenland instagram account is een leuk en levendig platform. Door het regelmatig plaatsen van foto's, interessante feiten en curiositeiten over allerlei kerken uit het Nederlandse kerkenlandschap, proberen wij mensen te interesseren voor de schoonheid van kerkgebouwen, en het belang van kerkbehoud duidelijk te maken. Het bereik van ons instagram account blijft gestaag doorgroeien. Het aantal volgers staat inmiddels op 511, dat is weer een circa honderdtal erbij sinds het vorige verslagjaar 2022.

5.2 Huidige en geplande projecten

5.2.1 Handeseditie dissertatie

Op moment van schrijven medio 2024 is de 300 stuks gedrukte oplage van de handeseditie

van “*Een sterke toren in het midden der stad*” nagenoeg uitverkocht. Ons uitgangspunt is dat de handelseditie beschikbaar moet blijven voor het publiek, daar het bijdraagt aan de boodschap van kerkbehoud. Daarom zijn wij zijn momenteel in gesprek met de uitgever over de haalbaarheid van een tweede papieren druk, en / of de uitgave van het boek in e-boek variant.

5.2.2 Kerken database

De kerken database is en blijft een belangrijk onderdeel van Stichting Kerkenland.

In 2024 verwachten wij een significante update door te kunnen voeren in de database, welke vanwege een IT probleem enige tijd was blijven liggen. Ook op de agenda staat de uitbreiding van de database voor de periode post 1970. Afhankelijk van de voortgang van de significante update, zou dit laatste actiepoint ook doorgeschoven kunnen worden naar 2025.

In 2024 zetten wij ook onze ambitie voortzetten om kerken databases / data platforms van verschillende organisaties te bundelen in één integrale database, om zo de krachten en expertise maximaal te benutten, en te voorkomen dat er 2 of 3 dezelfde producten bestaan die in feite dezelfde functie hebben en hetzelfde doel beogen.

Zoals eerder omschreven heeft onze ambitie tot nu toe nog niet tot resultaat geleid. Echter zijn wij overtuigd van het nut ervan voor de kerkelijk erfgoed sector, dus wij laten het idee niet los. Een gehoopte gesprekspartner over een dergelijke integrale database is de RCE, gezien haar gewicht en gezien de historische verwevenheid van de Stichting Kerkenland database met die van de RCE, zoals omschreven in paragraaf 5.1.2 . Waarbij wij ons bewust zijn van het feit dat de nieuwe regering minder prioriteit heeft voor kunst en cultuur. Wat ons betreft is dit een reden temeer voor de private sector zich in te zetten voor dergelijk intellectueel eigendom van cultuurhistorisch belang.

Tot het moment dat de integrale database daar is, zullen wij zelf onze eigen Stichting Kerkenland database bijhouden op basis van ontwikkelingen in het Nederlandse kerkenlandschap. Denk daarbij aan ontwikkelingen zoals nieuwe herbestemmingen van kerkgebouwen, en kerken die door teruglopende bezoekersaantallen gedwongen hun deuren moeten sluiten voor de eredienst.

5.2.3 Waardestellingen en beschrijvingen van kerkgebouwen

Met regelmaat doen andere -voornamelijk private- partijen in de kerkelijk erfgoed sector een beroep op onze expertise ten behoeve van zogeheten waardestellingen en beschrijvingen van kerkgebouwen. Tegen een bescheiden vergoeding stellen wij deze expertise beschikbaar, en dat zullen we ook in 2024 blijven doen. De eindgebruikers van deze waardestellingen en beschrijvingen zijn voornamelijk lokale en regionale overheden, ter inventarisatie van hun kerkenbestand, ten behoeve van beleidsbeslissingen.

5.2.4 Lezingen en symposia

Wat ook doorgaat in 2024 is onze beschikbaarheid voor het geven van een lezing of voordracht tijdens een symposium of anderszins evenement inzake kerkbehoud, kerk geschiedenis et cetera. Op onze website kunt u lezen aan welke evenementen en symposia Stichting Kerkenland sinds oprichting heeft bijgedragen. Ook in 2024 hebben wij weer enkele lezingen en symposia op de agenda.

5.2.5 Sociale media, uitdragen belang kerkbehoud

Ten slotte gaan we door met onze online activiteiten ter promotie van het belang van kerkbehoud; Door middel van regelmatige postings op onze Instagram pagina, houden we de mooie indrukken van allerhande kerkgebouwen levend, en tonen we goede herbestemmingen die als voorbeeld en inspiratie dienen.

Financieel verslag boekjaar (1 januari t/m 31 December)

Inkomsten en kosten verslagperiode

<u>INKOMSTEN</u>	2023	2022
Donaties / fondswerving	€ 12.500,00	€ 12.500,00
Lezingen / seminars etc	€ -	€ 500,80
Diensten voor derde partijen	€ 250,00	€ 450,00
Rente spaarrekening	€ 10,02	€ 0,23
	<hr/>	<hr/>
	€ 12.760,02	€ 13.451,03
<u>KOSTEN</u>		
Kosten voor Digitale Kerkenkaart / lezingen / seminars	€ -	€ -
Bijdrage projecten (uitgave boek "Sterke toren")	€ 1.193,92	
Representatie (website, visitekaartjes etc.)	€ 72,60	€ -
Notaris kosten schenkingsakten	€ -	€ -
Bestuur onkosten	€ 200,00	€ -
Bank & KvK kosten	€ 203,16	€ 163,76
Registratie anbi.nl	€ 34,99	€ 34,99
	<hr/>	<hr/>
	€ 1.704,67	€ 198,75
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
FINANCIEEL RESULTAAT ¹	€ 11.055,35	€ 13.252,28

¹ Het positief financieel resultaat is deels een gevolg van de onderhandse lening die in jaarlijkse donatie tranches gedoneerd wordt en aldus niet meer als verplichting op de balans verschijnt. Deze lening is in de periode 2015-2017 al door Stichting Kerkenland ontvangen, en aangewend ter co-financiering van het VU-HDC project. Aldus is dat deel van het financieel resultaat geen positieve kasstroom.

	<u>Balans</u>	
	ultimo 2023	ultimo 2022
<u>ACTIVA</u>		
Rekening courant 57.30.35.628	€ 273,87	€ 1.418,52
Spaarrekening 58.70.37.954	€ 829,49	€ 1.129,49
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
	€ 1.103,36	€ 2.548,01
 <u>PASSIVA</u>		
Schuld:		
Onderhandse lening	€ 10.500	€ 23.000
Eigen vermogen:		
Eigen vermogen ²	€ -9.396,64	€ -20.451,99
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
	€ 1.103,36	€ 2.548,01

² Het negatief eigen vermogen is volledig gedekt door de onderhandse lening. Deze lening wordt in jaarlijkse donatie tranches op termijn geheel omgezet in donatie. De laatste termijn is de 2024 donatie a €10.500 , waarna de lening geheel door donatie afgelost zal zijn.

Begroting 2024 - 2025

	2024	2025
<u>INKOMSTEN</u>		
Donaties cultuurfondsen	€ 1.000	€ 1.500
Overige donaties / fondswerving	€ 10.500	€ -
Lezingen / seminars	€ -	€ -
Baten projecten/diensten voor derden	€ 350	€ 500
Totaal inkomsten	€ 11.850	€ 2.000
<u>UITGAVEN</u>		
Onderhoud database kerkgebouwen	€ -	€ 1.000
Kosten handelseditie dissertatie	€ -	€ 500
Uitvoering projecten derde partijen (provincie, gemeente, rijk)	€ -	€ -
Overhead	€ 450	€ 450
Kosten PR / website hosting etc.	€ 100	€ 100
Totaal uitgaven	€ 550	€ 2.050
Begroting resultaat periode 2024-2025 ³		€ 11.250

³ Het positief begroting resultaat is voornamelijk een gevolg van de onderhandse lening die in jaarlijkse donatie tranches gedoneerd wordt en aldus niet meer als verplichting op de balans verschijnt. Deze lening is in de periode 2015-2017 al door Stichting Kerkenland ontvangen, en aangewend ter co-financiering van de VU-HDC projecten. Aldus is dit positief resultaat niet een kasstroom overschot.